

Llengua i poder simbòlic: anàlisi d'arguments d'editorials de premsa

Language and symbolic power: argument analysis of newspaper editorials

Rosa URTASUN GORRIZ
Escola Superior de Música de Catalunya

Data de recepció: 14 de març de 2017

Data d'acceptació: 24 d'agost de 2017

RESUM

En aquest text s'analitzen arguments apareguts en editorials de premsa des del punt de vista de la legitimitat atribuïda a les llengües catalana i castellana amb relació a l'elaboració de lleis lingüístiques a Catalunya. Es parteix d'una idea de legitimitat que incorpora aquella realitat donada per descomptat, que es considera com a forma normal, amb el reconeixement tàcit d'un ordre o la manca de reconeixement de la seva arbitrarietat. L'anàlisi dels textos es realitza des de les estratègies d'argumentació i els raonaments utilitzats a les línies editorials dels diaris en la defensa d'opinions.

PARAULES CLAU: llengua i poder simbòlic, legitimitat, anàlisi d'arguments.

ABSTRACT

This paper analyzes arguments which appeared in newspaper editorials from the point of view of the legitimacy attributed to the Catalan and Spanish languages in relation to the development of language laws in Catalonia. The concept of legitimacy incorporates the reality that is taken for granted, which is considered as normal, with the tacit recognition of a certain order or the absence of recognition of its arbitrariness. The analysis of texts is carried out on the basis of the strategies of argumentation and reasoning used in newspaper editorials in the defense of opinions.

KEYWORDS: language and symbolic power, legitimacy, argument analysis.

1. INTRODUCCIÓ

Existeixen diferents tipus de poder. Des de la sociologia, i en concret des de l'obra de Bourdieu, es diferencien diversos tipus de *capital* com a base de l'establiment de les relacions de poder. Parlem de *capital econòmic, social, cultural* o *simbòlic* com a principals espècies de capital (Bourdieu, 1985, 1991, 1999a i 1999b).

CORRESPONDÈNCIA: Rosa Urtasun Gorriz. Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC). Departament de Teoria, Composició i Direcció. Edifici de l'Auditori. Carrer de Padilla, 155. 08013 Barcelona. A/e: rosa.urtasun@esmuc.cat.

En el present article ens centrarem en el poder simbòlic com aquell tipus de poder lligat al reconeixement i a la capacitat de crear realitat social. A partir del concepte de poder simbòlic parlarem de legitimitat entesa com a reconeixement d'una autoritat. Però també com a realitat que es considera normal, de sentit comú, evident. L'observació d'aquesta realitat implícita parteix de la concepció que «allò que és socialment poderós és allò que es dona per descomptat, que funciona com a evidència, que no cal que sigui discutit. Que funciona de manera invisible» (Cardús i Ros, 2009: 19).

El poder simbòlic depèn de la xarxa de relacions i del reconeixement en la construcció de representacions de la realitat i de la seva consideració com a legítimes: «com a poder de constituir allò donat per l'enunciació [...] no s'exerceix sinó si ell és reconegut, és a dir, desconegut com a arbitrari» (Bourdieu, 1999b: 71). Com a poder «de l'ordre de la creença», de la «percepció» i «apreciació», del «coneixement» i «reconeixement» (Bourdieu, 2002: 248), s'articula —a nivell discursiu— a través d'arguments i d'afirmacions sobre la realitat que promouen, justifiquen o legitimen un estat de coses.

Observarem la legitimitat des del punt de vista dels procediments discursius a través dels quals es construeix o es reforça el reconeixement d'una autoritat i la concepció d'un estat de coses com a normal, evident, de sentit comú. En aquesta línia, l'objectiu concret és analitzar estratègies argumentatives com a mecanismes a través dels quals es construeixen i difonen diverses visions de la realitat social. Analitzarem fragments d'editorials de premsa relacionats amb tres aspectes: *a*) atribució d'autoritat a lleis lingüístiques en moments puntuals, *b*) representació de les relacions de poder en alguns mitjans estatals amb relació a l'Estatut d'autonomia de Catalunya i *c*) el relat imposició/convivència en la normalització de la llengua catalana. Aquests punts vindran precedits d'un breu esbós metodològic. Com a conclusió farem algunes reflexions vinculades als exemples analitzats.

2. METODOLOGIA

Les observacions d'aquest text deriven d'una tesi doctoral centrada en la legitimitat atribuïda a les llengües catalana i castellana a la premsa amb relació a lleis lingüístiques a Catalunya. Com a part de les hipòtesis es parteix d'una deslegitimació de l'exercici del poder autonòmic en regulació lingüística, d'una naturalització de les lleis estatals, i de la utilització a la premsa feta a Catalunya de les idees de consens i convivència com a eix principal dels debats.

La metodologia es basa en l'anàlisi qualitativa de textos. El corpus d'anàlisi de la tesi consisteix en una selecció d'editorials publicats per *La Vanguardia*, *El Periódico*, *l'Avui*, *El País*, *El Mundo* i *l'ABC* coincidint amb l'aprovació de la Llei de normalització lingüística (1983), el procés d'elaboració de la Llei de política lingüística (1997), la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de 2006), i amb la publicació de sentències del Tribunal Constitucional sobre la Llei de normalització (1986), el model educatiu català (1994) i l'Estatut (2010).

TAULA 1
Distribució dels editorials en el temps¹

	1983	1986	1994	1997			2006	2010	Total
				Inici	Debat	Aprovació			
<i>La Vanguardia</i>	1 (E3)		1 (E11)	1 (E20)	2 (E22, E28)	1 (E39)	2 (E42, E47)	1 (E53)	9
<i>El Periódico</i>	2 (E4, E5)	1 (E10)	1 (E12)	1 (E17)	2 (E23, E29)	1 (E36)	2 (E46, E48)	1 (E54)	11
<i>Avui</i>	2 (E1, E6)	1 (E9)	1 (E13)	1 (E18)	2 (E24, E30)	1 (E34)	2 (E43, E49)	1 (E55)	11
<i>El País</i>	2 (E2, E7)	1 (E8)	1 (E14)	1 (E21)	2 (E27, E32)	1 (E37)	1 (E41)	1 (E56)	10
<i>El Mundo</i>			1 (E15)		2 (E31, E33)	1 (E35)	4 (E40, E45, E51, E52)	1 (E57)	9
<i>ABC</i>			1 (E16)	1 (E19)	2 (E25, E26)	1 (E38)	2 (E44, E50)	1 (E58)	8
Total	7	3	6	5	12	6	13	6	58

FONT: Elaboració pròpia.

La concreció de les hipòtesis es realitza en una primera exploració del corpus en què es delimiten categories temàtiques com a eines de selecció i classificació de fragments de text. Els textos s'analitzen individualment des del punt de vista argumentatiu per ser observats posteriorment en les seves relacions amb altres textos.²

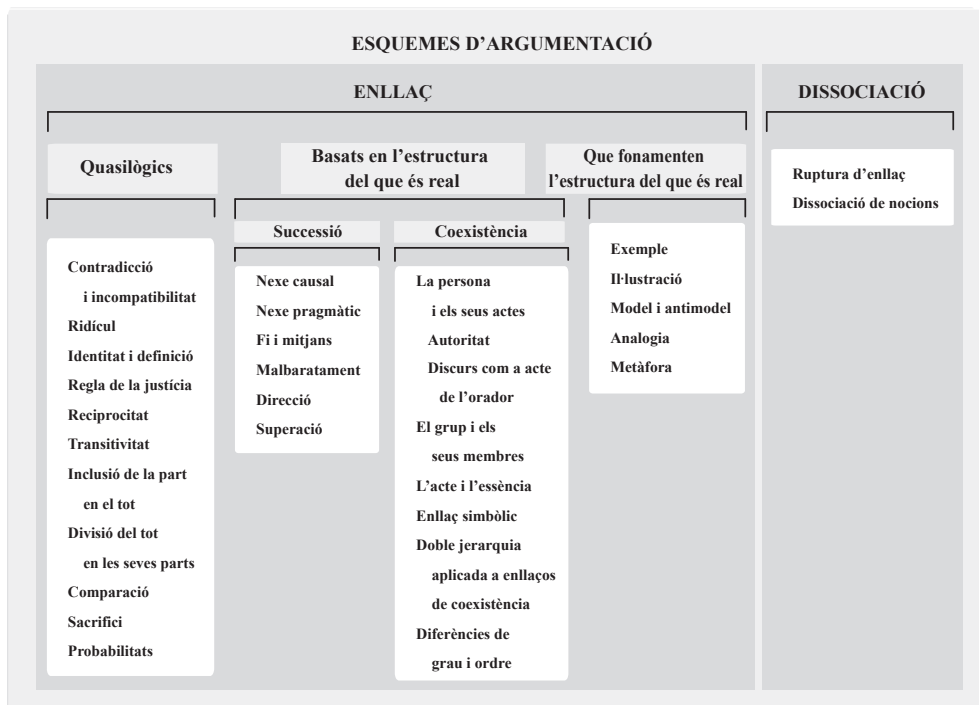
Com a principal eina d'anàlisi es fan servir els esquemes de la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca (1989). Aquests esquemes consisteixen en diferents procediments o tècniques d'argumentació utilitzats en la defensa d'una tesi o conclusió. Tipifiquen diverses formes d'articular una selecció de fenòmens a través de tècniques d'enllaç i dissociació. Els esquemes d'enllaç estableixen un vincle entre dos elements amb tres tipus de procediments genèrics: *a) els esquemes quasilògics* adapten fenòmens de la realitat a models formals; *b) els esquemes basats en l'estructura del que és real* vinculen un element estable, observable, a un judici que es vol pro-

1. Per a la llista d'editorials, vegeu la bibliografia.

2. La classificació i relació entre continguts es realitza amb el suport del programa d'anàlisi qualitativa de textos Atlas.ti.

moura, i c) els esquemes que fonamenten l'estructura del que és real creen nous significats establint un vincle entre fenòmens diferenciats. La dissociació genera una ruptura o una separació entre allò que anteriorment formava un tot.

TAULA 2
 Esquemes de la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca

FONT: Elaboració pròpia.

Els esquemes d'argumentació són una eina que explicita el plantejament de l'autor del text. Cada tipus d'esquema incorpora una visió de la realitat, ja que comporta una selecció de fets o esdeveniments i una forma concreta d'articular-los. En aquest text mostrarem l'aplicació dels esquemes de la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca com a categories d'anàlisi que ajudin a precisar els mecanismes que constitueixen una interpretació de la realitat.

3. ANÀLISI

3.1. *Legislació lingüística i legitimitat*

La Constitució ha marcat des de l'inici de la democràcia el sostre en les aspiracions de normalització de la llengua catalana. Tanmateix, en textos que estableixen els

principis sobre els quals es governa un estat, la llei pot mostrar certs marges per a la interpretació. En el cas de l'Estat espanyol, la interpretació en matèria de llengües s'ha mostrat més aviat restrictiva des del començament de la democràcia, com es pot observar amb la sentència que publica el Tribunal Constitucional l'any 1986 sobre les lleis de normalització catalana, basca i gallega. Coincidint amb aquest dictamen, *El País* va publicar un editorial en què, parafrasejant continguts de la llei, expressava la prohibició que les llengües cooficials siguin d'obligat coneixement:

[...] la Constitución. Ésta establece de forma bien clara que las lenguas de las comunidades autónomas son objeto de protección y de derechos, pero no de obligaciones por parte de los ciudadanos. [...] La prioridad [...] del castellano] es reconocida de manera explícita por la sentencia, cuando dice: «sólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento, y con él, la presunción de que todos los españoles lo conocen». Es decir, que si es un derecho de catalanes, gallegos y vascos el conocer y usar sus respectivas lenguas y un deber del Estado el protegerlas, sólo el castellano es de obligatorio y presumible conocimiento por parte de todos los españoles. (*El País*, 26 juny 1986)

La prohibició deriva d'una interpretació de l'article 3 de la Constitució en què l'absència d'obligació es tradueix en prohibició, és a dir, que allò que no apareix explícitament a la llei vol dir que és prohibit.

A la literatura acadèmica podem trobar aquesta equivalència entre absència d'obligació i prohibició a l'anàlisi que fa John Elster (1995) del llibre *The yawning heights*, d'Alexander Zinoviev. Elster identifica la distinció lògica entre la negació interna i la negació externa com el «principi organitzador» d'aquesta obra en la qual l'autor rus realitza una crítica de la societat soviètica. Segons Elster, la tesi central del llibre és que la irracionalitat dels règims es troba en la confusió entre negació interna i negació externa. A l'anàlisi de Zinoviev, «el tret fonamental de [la llei] és confondre la no obligació amb la prohibició» (Elster, 1995: 100), i cita Elster de l'autor rus: «en una societat racional “ha d'establir-se una distinció entre l'absència d'una norma i l'existència d'una norma de negació” (*The yawning heights*, p. 618), però en Ibansk³ l'absència d'una obligació normalment implica la presència d'una prohibició, a menys que s'estableixi clarament el contrari» (Elster, 1995: 100).

Les negacions interna i externa presenten diferències importants en contingut: de l'afirmació «necessàriament *p*» tenim la negació externa «no necessàriament *p*» i la negació interna «necessàriament no *p*» (Elster, 1995: 87). Aplicat a l'obligació de conèixer les llengües cooficials tenim com a negació externa l'absència d'obligació (no necessàriament obligat) i com a negació interna la prohibició (necessàriament no obligat). En el cas de la Constitució, davant un aspecte encara no regulat (negació externa o absència d'obligació), el Tribunal Constitucional dictamina una prohibi-

3. Ibansk és el país imaginari descrit a *The yawning heights* com a representació caricaturitzada de la societat soviètica.

ció. La lògica de la negació interna aplicada a tota la legislació es traduiria en el fet que només es podria fer allò que fos obligatori per llei.

A la sentència del Constitucional de 1986 el reconeixement d'una autoritat es posa al servei d'una interpretació irracional; l'argument d'autoritat és forçat fins al punt d'afirmar una prohibició no present a la llei. En canvi, amb lleis per a la normalització del català l'atribució d'autoritat es mostra, en alguns casos, limitada. Assenyalem dos fragments extrets dels editorials que publica *La Vanguardia* amb l'aprovació de la Llei de normalització (1983) i de la Llei de política lingüística (1998):

Pues si la Generalitat se limita a la protección de las ediciones y, en general, de las actividades culturales en catalán o la extiende tanto que venga a perjudicar las expresiones de la vida catalana en castellano [...] dará al Gobierno de Madrid la mejor ocasión de que sean los mismos catalanes los que pidan de él la ayuda que les permita vivir en la unidad de mercado que es España. (*La Vanguardia*, 9 abril 1983)

El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras. (*La Vanguardia*, 3 gener 1998)

En el cas de la Llei de normalització, *La Vanguardia* adverteix la Generalitat de la intenció de demanar «ajuda» a Madrid si les subvencions afecten el seu negoci. Aquesta acció suposa un intent, per part d'una empresa privada, de condicionar una llei que afecta la societat en el seu conjunt. Amb la Llei de política lingüística, l'editorial de *La Vanguardia* demana, en nom de la convivència, que la Llei sigui aplicada amb «amplitud de miras». La demanda, més enllà del seu contingut concret —no expressat de forma explícita al text—, suggereix una aplicació de la llei diferent d'allò que ha acordat el Parlament.

3.2. Representació de les relacions de poder en mitjans estatals: Estatut i Constitució

Amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de 2006) trobem en editorials publicats pels diaris *ABC* i *El Mundo* una interpretació que capgira les relacions de poder entre els governs estatal i autonòmic. Aquest plantejament representa un canvi d'estratègia amb relació a l'aprovació de la Llei de normalització i al procés d'elaboració de la Llei de política lingüística.

Partint de les observacions del corpus d'anàlisi es pot afirmar que, en general, la intervenció de la premsa estatal en lleis catalanes s'incrementa amb el temps, passant d'una acció limitada amb l'aprovació de la Llei de normalització (1983) a una intervenció clara en el procés d'elaboració de la Llei de política lingüística (1997); intervenció que amb la tramitació de l'Estatut al Congrés (2006) es justifica, en el cas de l'*ABC* i d'*El Mundo*, en considerar les lleis catalanes una qüestió que afecta l'Estat.

El plantejament utilitzat per l'*ABC* i *El Mundo* amb la tramitació de l'Estatut al Congrés incorpora la idea de greuge per part del Parlament a institucions estatals. Els recursos utilitzats per aquests dos diaris mostren un ús combinat de l'esquema d'inclusió de la part en el tot i de l'argument de la direcció, on el primer correspon a la concepció de les relacions polítiques entre Catalunya i el Govern de l'Estat i el segon, a la previsió de conseqüències futures.

L'argument d'*inclusió de la part en el tot* tracta un fenomen com un conjunt format per parts a les quals atribueix una certa diferenciació per poder establir els seus límits, però al mateix temps una homogeneïtat que permeti agrupar-les en un conjunt. Amb aquest esquema «s'analitzen les relacions que permeten una comparació quasi matemàtica entre el tot i les parts. Això fa possible que es presentin argumentacions fonamentades en l'esquema "el que val pel tot val per la part"» (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 359). Per la seva banda, l'*argument de la direcció* és un tipus d'enllaç causal amb què una acció es considera el desencadenant d'una sèrie d'esdeveniments que portaran a conseqüències negatives. Les implicacions d'aquest argument són la cadena d'esdeveniments o «l'existència d'un seguit d'etapes cap a un objectiu determinat, temut la majoria de vegades» i la dificultat o impossibilitat d'aturar-se un cop situat en la via que porta al final advers (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 439). Les respostes comunes a l'argument de la direcció se centren en aquestes dues implicacions: *a)* qüestionar la relació causal entre els elements de la cadena d'esdeveniments o *b)* mostrar que existeix la possibilitat d'aturar-se després de fer el primer pas.

Al plantejament de l'*ABC* i *El Mundo*, partint de la concepció de les relacions polítiques entre Catalunya i l'Estat des de l'esquema del tot i les seves parts, es considera que es produiran conseqüències negatives si s'aprova a les Corts l'Estatut sortit del Parlament català (argument de la direcció). L'anàlisi de la situació és que l'Estatut generarà una sèrie de canvis a les parts («endosa al resto de autonomías extensiones competenciales») que provocaran un canvi en el conjunt («va a forzar cambios en la legislación estatal [...] que afectan a la integridad política del Estado» [*ABC*, 16 febrer 2006]; «Rajoy volvió a insistir en que hay que reformar la Constitución para fijar las competencias del Estado y evitar que sean los Estatutos quienes las determinen» [*El Mundo*, 10 març 2006]).

De la visió d'aquests dos diaris es poden ressaltar algunes implicacions. Des del plantejament de l'argument de la direcció, l'Estatut català (*ABC*) o els estatuts (*El Mundo*) constitueixen el factor que generarà la cadena d'esdeveniments, el final de la qual es considera negatiu; per tant, són els responsables d'una situació que es defineix com a problemàtica. En aquesta interpretació s'inverteixen les relacions efectives de poder, donant entenedent que la decisió d'estendre competències a les autonomies, i el poder de fer-ho, procedeix del poder polític català (*ABC*) o dels estatuts (*El Mundo*). D'altra banda, plantejar la situació des d'un esquema d'inclusió de la part en el tot iguala les parts que formen el conjunt, el que porta a considerar que totes han de rebre necessàriament el mateix tracte. L'afirmació de l'*ABC* implica que inevitablement (com una conseqüència aliena a la política) totes les comunitats autònomes han de tenir les mateixes competències que Catalunya.

Les accions discursives de l'*ABC* i d'*El Mundo* van dirigides a justificar una intervenció sobre una llei, l'àmbit d'aplicació de la qual es correspon amb una autonomia. La intervenció es justifica en les conseqüències negatives que tindrà per a l'Estat. És a dir, la resposta en forma d'intervenció es justifica en una acció anterior (un atac) que afecta allò que es considera propi (les institucions estatals) en el sentit de propietat.

3.3. La política lingüística a Catalunya: el relat imposició/convivència

En el procés d'elaboració de la Llei de política lingüística produït al llarg del 1997, les idees d'imposició, consens i convivència constitueixen un dels principals eixos dels debats. Les idees d'imposició (com a exercici no legítim del poder legislatiu), de consens (polític) i de convivència (social) es vinculen en un mateix relat que apareix representat de forma parcial i amb diversos enfocaments depenent del posicionament de l'autor del text: la imposició del català és una acció il·legítima ja que vulnera drets fonamentals, com ara la llibertat o la igualtat; de resultes de la vulneració d'aquests drets es produeix una manca de consens i el perill de crear conflicte o fractura social, conseqüència negativa que ha de ser evitada no elaborant cap llei (*El País*, *El Mundo* i l'*ABC*) o rebaixant els seus aspectes preceptius (*La Vanguardia* i *El Periódico*).

El relat imposició/convivència es construeix a partir de tres recursos argumentatius: *a*) la dissociació de nocions, *b*) l'esquema de l'acte i l'essència, i *c*) l'enllaç causal. Es parteix d'una dissociació de nocions amb què es focalitzen només els aspectes preceptius de la llei obviant-ne d'altres, com ara el paper de les lleis en el funcionament de la societat o els drets que comporten les obligacions. Partint d'aquesta focalització, les obligacions són considerades com un acte d'imposició (esquema de l'acte i l'essència), construcció de sentit que pressuposa l'oposició d'una part important de la societat. Aquesta pressuposició fonamenta l'enllaç causal amb què s'anuncien els efectes negatius de trencament del consens o de creació de conflicte social.

3.3.1. Dissociació de nocions

La denúncia d'imposició pressuposa una dissociació de nocions que, en el cas del català, posa el focus d'atenció només en els aspectes prescriptius de la llei. Amb l'*esquema de dissociació de nocions* es desvinculen elements que es consideren «components d'un tot o, almenys, d'un conjunt solidari en el si d'un mateix sistema de pensament» (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 299-300). En l'aplicació del terme *imposició* s'obvia o s'ignoren altres aspectes de les lleis o les normes socials, com ara el paper social que a compleixen o el fet que les lleis també garanteixen drets.⁴ El fet

4. Les lleis i les normes socials, en marcar una pauta de conducta, també contribueixen a facilitar la interacció social, ja que redueixen incerteses sobre el comportament dels altres i fan d'àrbitre davant possibles conflictes. El fet que en situacions concretes sapiguem que, amb un alt percentatge de probabi-

d'apartar el focus de mira de la llei com a garant de drets evita la negació explícita, la qual, en alludir a allò que es nega, fa visible aquest aspecte de les lleis i per tant pot introduir en el debat la qüestió de si també s'haurien de tenir en compte aquests drets. Partint de la dissociació de nocions, els drets i el paper de les lleis en el funcionament de la societat queden fora del focus d'atenció; no es tracten ni es discuteixen.

Un exemple del fet d'ignorar els drets que comporta una llei el trobem en el *principi de disponibilitat*. El principi de disponibilitat es va proposar amb l'elaboració de la Llei de política lingüística com a forma de garantir l'atenció, també, en català. L'abast en la seva aplicació es va anar reduint al llarg del procés de negociació fins a desaparèixer del redactat final de la Llei (Argelaguet, 1998). El principi de disponibilitat feia explícit aquest aspecte indissociable del dret, que és que, perquè realment existeixi, algú ha de tenir el deure de proporcionar-lo i/o de garantir-lo (Terricabras, 2003).

3.3.2. L'acte i l'essència

Al binomi imposició/convivència, partint d'una focalització dels aspectes preceptius de la llei, es fa una construcció de sentit que els considera intrínsecament negatius. Aquesta construcció de sentit presenta un ús de l'esquema de l'acte i l'essència, amb el qual una acció concreta es vincula a un concepte general: les obligacions —en el cas de la llengua catalana— constitueixen una de les manifestacions o materialitzacions de la idea d'imposició.

L'*esquema de l'acte i l'essència* és un recurs amb què es vinculen «fenòmens particulars, concrets, individuals» i es tracten «com a manifestacions d'una essència que s'expressa igualment a través d'altres esdeveniments, objectes, éssers o institucions» (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 502). La noció d'essència permet «aproximar esdeveniments variables a una estructura estable» (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 503); en aquest cas apropa mesures que fan obligatori l'ús o el coneixement de la llengua catalana a la idea d'imposició sobre la voluntat o la llibertat dels individus.

L'esquema de l'acte i l'essència es pot utilitzar amb l'objectiu de preservar un estat de coses. En aquest cas parlem de les nocions d'*abús* i de *manca*, les quals «són correlatives a la noció d'essència, que expressa la forma normal» (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 503). La definició d'un concepte comporta necessàriament deixar fora aspectes de la realitat que no pertanyen a allò que el caracteritza, a allò que es considera essencial. Aquelles manifestacions que no es corresponen amb un concepte, per manca o per excés, prenen el seu sentit amb relació a la noció d'essència, a allò que es

litat, els altres actuaran d'acord amb una llei o amb una norma social ajuda a promoure la confiança. Un exemple clar d'aquest efecte el tenim a l'àmbit del comerç, on les lleis són la garantia davant el compliment d'allò que ha estat acordat entre les parts. En el cas de l'ús de la llengua, el fet que hi hagi una pauta clara de conducta redueix incerteses sobre com interpretarà l'altre accions com ara la tria de llengua o si aquesta tria comportarà desavantatges en la interacció. Les possibles incerteses es mostrarien amb més claredat en situacions formals amb diferències de poder, com ara un judici o una entrevista de feina.

considera característic. En el cas de la utilització del terme *imposició* ens trobaríem davant la noció d'abús. L'intent d'introduir una obligació legal es consideraria un abus davant la llibertat de l'individu; un excés de regulació que pressuposa que allò que es regula no constitueix un dret.

Com observen els autors de la teoria de l'argumentació, la correlació entre la forma normal (la noció d'essència) i l'abús i la manca és tal que «n'hi haurà prou amb esmentar l'abús o la manca perquè l'oient es remeti a una essència implícitament suposada» (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1989: 503). Amb la idea d'imposició del català com a abús, l'essència o forma normal implícitament suposada prendria sentit en el context d'aquelles lleis que sí que es considera que garanteixen drets, i que, per tant, sí que són legítimes: les obligacions vinculades al castellà. La forma normal (evident, de sentit comú, donada per descomptat) s'expressaria a través de la idea de llibertat en l'ús d'aquesta llengua.

A la denúncia d'imposició del català, la legitimitat de les obligacions vinculades al coneixement i l'ús del castellà no cal afirmar-la; la mateixa noció d'abús pressuposa la norma que dona sentit a l'acte de denúncia. La no necessitat d'afirmar aquestes obligacions comporta l'avantatge d'evitar formulacions negatives derivades d'una demanda d'igualtat (per exemple, que mesures o polítiques concretes no constitueixen un dret en el cas de la llengua catalana). Un altre avantatge dels continguts implícits és que es preserven de la crítica: no són el principal focus de mira i el seu qüestionament requereix el pas previ de fer-los explícits, introduint la qüestió d'una interpretació inadequada del text. El fet d'aplicar la idea d'imposició (essència o concepte) a les obligacions vinculades al català (acte) sense justificar l'enllaç seria un indicador que aquest vincle es dona per descomptat.

La presència de lleis i de normes socials es considera imprescindible en societat, encara que aquestes coartin els desitjos i la voluntat dels individus. Per tant, la coerció o la imposició en si mateixa no pot deixar d'existir en societat com a element intrínsec de la llei. Si la coerció és un element intrínsec de la llei, no té sentit rebutjar-la donant com a raó que és coercitiva. El plantejament tindria més sentit si anés dirigit a debatre si aquesta coerció és necessària o es justifica davant el fet de garantir drets en l'ús del català a Catalunya.

3.3.3. Esquema causal vs. intencionalitat

Al relat imposició/convivència, el vincle entre obligació i imposició es fonamenta en un argument d'autoritat en la forma de majoria, implícit o pressuposat: l'acte constitueix una imposició perquè va en contra de la voluntat d'una part important de la població. L'argument d'autoritat enllaça amb l'esquema causal d'aquesta construcció de sentit: l'oposició d'una part important de la població i les accions que se'n derivarien seria el mecanisme que connecta la causa (la imposició) amb la conseqüència (cessament de la convivència o creació de conflicte). En l'ús de l'esquema causal es pressuposa el coneixement de l'opinió dels ciutadans, i en la previsió

d'efectes negatius es dona per fet que l'absència de canvi no posarà en perill la convivència social.

Des del punt de vista del procediment, la utilització de l'esquema causal pot suggerir la idea que la relació entre causa i efecte és necessària. Quan l'esquema causal s'aplica a situacions en què intervenen els judicis i les voluntats, pot contribuir a generar una transferència de sentit entre les relacions causals donades al món físic i les relacions entre la intencionalitat dels individus i el món social. És a dir, aquest esquema pot suggerir la idea que els efectes anunciats no poden ser evitats. Amb els fenòmens naturals hi ha una relació «mecànica» en el sentit que un cop es produeix la causa es desencadena l'efecte. Tanmateix, la intencionalitat comporta un acte de voluntat, la capacitat de decisió i de diàleg; implica una acció no automàtica que es troba sota la influència i control conscient dels individus.

Amb l'elaboració de la Llei de política lingüística es va aduir una manca de consens com a raó per a oposar-se a la proposició de llei. L'*Avui* feia referència a aquest argument suggerint una utilització instrumental del consens: «Ningú pot invocar “la falta de consens” per trencar-lo prèviament» (*Avui*, 30 setembre 1997).

L'expressió *falta de consens* o *trencament de la convivència* concep la situació de forma global i despersonalitzada, de manera que allunya el focus de mira o amaga la influència de l'acció de persones o grups sobre els efectes que s'anuncien. Apel·lar a la manca de consens en un context parlamentari equival a presentar com a raó un efecte supeditat a la voluntat dels agents implicats. Atès que els efectes depenen de les persones implicades, parlàriem d'una negociació, on les parts han de tenir l'opció d'oposar-se a aquelles mesures que van en contra dels seus interessos. En aquest context, la manca de consens seria una eina de pressió i no la causa de l'acció, ja que el mateix agent que presenta uns efectes com a raó en contra (llei no consensuada) té la capacitat de condicionar-los.

Aquest tipus d'argument el podem trobar aplicat a altres àmbits. A *Contradicciones en el estado del bienestar*, Offe qüestiona l'anàlisi que veu en l'estat del benestar un desincentiu per a la inversió. L'autor assenyala que aquells que es mostren contraris a l'estat del benestar estan en posició de crear els efectes que constitueixen la base del seu argument. És a dir, que el raonament amaga la seva capacitat de crear aquesta realitat: «[...] la posició de poder dels inversors privats inclou el poder de *definir* la realitat. En altres paraules, allò que *considerin* una càrrega intolerable *serà* una càrrega intolerable que, *de fet*, conduirà a una propensió decreixent a invertir [...]. El debat relatiu a saber si l'estat del benestar està realment exprimint beneficis és per això purament acadèmic, perquè els inversors estan en posició de *crear la realitat* —i els efectes— *de tal cosa*» (Offe, 1990: 139).

Més enllà de les diferències, trobem en aquests dos exemples una mateixa lògica que contribueix a amagar dos aspectes. Per una banda, que allò que l'agent presenta com a causa es troba condicionat per la seva acció. Per l'altra, i derivat d'això anterior, que el resultat anunciat no constitueix una raó sinó un element de pressió utilitzat en el context d'una negociació. En el cas de la premsa o d'altres mitjans de comunicació, les afirmacions de manca de consens o de perill per a la convivència

constitueixen en si mateixes una contribució a generar «conflictes» o discrepàncies a l'«opinió pública» o opinió publicada. Si bé la convivència és de gran valor en societat, insistir en la importància de mantenir el consens i la convivència fins al punt de considerar-la l'objectiu principal d'una política pot esdevenir un fre a l'expressió de la discrepància, imprescindible en democràcia.

4. CONCLUSIÓ

La capacitat per a promoure una visió de la realitat ve determinada pel poder simbòlic. En aquest article ens hem centrat en l'anàlisi d'estratègies d'argumentació com a mecanismes discursius en la construcció i reproducció de diferents visions de la realitat social. Hem dedicat major atenció al relat imposició/convivència perquè és una construcció de sentit que impregna una part important dels debats observats. Però també perquè incorpora dos elements que considerem clau: d'una banda, la invisibilitat de les obligacions vinculades al castellà i, de l'altra, la manca de reconeixement —en el cas del català— de la necessitat que en una societat existeixin lleis i normes socials, amb la consegüent càrrega coercitiva.

A partir de l'observació del corpus d'anàlisi, trobem un biaix en la legitimitat atribuïda a les llengües catalana i castellana. Així com les obligacions vinculades al castellà generalment es consideren normals o es donen per descomptat, en el cas de la llengua catalana la idea d'obligació es troba immersa en el relat imposició/convivència.

La idea d'imposició obvia les obligacions vinculades al castellà i ignora les relacions de poder asimètriques entre els governs estatal i autonòmic. Posa el focus de mira en la idea d'abús o manca de legitimitat d'una norma. Amb la tramitació de l'Estatut al Congrés, observem que aquesta lògica de capgirar les relacions objectives, presentant la part amb menor poder com a autora de perjudicis, s'estén del marc autonòmic al marc estatal.

De la idea de convivència volem destacar que, si bé la seva apel·lació pot contribuir a legitimar polítiques passades, també incorpora pressupòsits contraris a noves mesures en normalització de la llengua catalana: en el context dels debats analitzats, la idea de convivència depèn del marc de sentit de la d'imposició; el seu sentit es genera a partir de la possible existència d'una obligació considerada com a no legítima. En canvi, a la banda de la imposició «legítima», trobem una prohibició del Constitucional basada en una interpretació irracional de la llei —allò que no diu la llei vol dir que és prohibit—; interpretació que s'accepta des de fa més de tres dècades, en una relació de dominació simbòlica que «implica una forma de complicitat que no és ni submissió passiva a una coerció exterior ni adhesió lliure als valors» (Bourdieu, 1985: 25).

Amb la premsa, com amb altres mitjans i formes de comunicació, el poder simbòlic dels agents implicats depèn del seu reconeixement, del qual deriva la capacitat de promoure valoracions positives, prestigi, legitimitat; o —en sentit contrari— de desqualificar, desprestigiar, difamar o estigmatitzar persones, accions polítiques o grups socials. Tanmateix, s'ha de tenir present que el reconeixement depèn de la xarxa de

relacions. El reconeixement no es té, s'atorga per part d'aquells que reconeixen, que en molts casos no són del tot conscients de l'acte d'atribució de poder. La força o feblesa del poder simbòlic depèn de l'atribució de credibilitat com a mecanisme bàsic en la construcció de realitat social. El discurs no té la capacitat de canviar la realitat material, però sí la interpretació que en fem, i a partir d'aquesta interpretació, de condicionar la forma com actuem davant els fenòmens socials.

Com hem analitzat, el relat imposició/convivència implica o pressuposa el plantejament inicial de manca de legitimitat d'una disposició legal. Tanmateix, observem que aquesta construcció de sentit implica una incoherència important. Afirmar que una llei comporta coerció és redundant. Rebutjar una llei per raó de ser impositiva és un contrasentit atès que la imposició és un element intrínsec de la llei. Les lleis no s'accepten o es rebutgen perquè siguin o no coercitives, sinó segons la seva adequació als objectius que es volen assolir. No és possible l'existència d'una llei que no comporti en la seva aplicació l'obligació d'actuar d'una determinada manera, o per contra, l'obligació de no intercedir en una acció o de garantir un dret.

La necessitat de normes en societat —de tipus informal o institucionalitzades en lleis— implica la presència de diverses formes de coerció. Com explicava Joan Solà, «els catalans fa molts segles que considerem i acceptem que la nostra llengua és inferior a l'altra» (Solà, 2009a: 46). Si volem que la llengua catalana esdevingui una llengua normalitzada, «una llengua útil i necessària» (Solà, 2009b: 59), caldria que l'acte de coacció esdevingués normal, de sentit comú, donat per descomptat. És a dir, caldria assumir com a societat que la normalitat d'una llengua implica necessàriament que en moments i contextos puntals pugui existir pressió social per tal d'adoptar normes comunes a la societat.

Rebutjar la regulació d'un aspecte de la vida social basant-se en una suposada espontaneïtat o a afirmar un comportament «natural» equival a ignorar, obviar o donar per descomptat altres regulacions, normes i hàbits que potser no són del tot visibles en el sentit de conscients, però que igualment tenen un paper actiu en els processos socials. Com el vestit nou de l'emperador, obviar l'existència i la necessitat de principis que estructurin la vida en societat —amb la seva càrrega coercitiva— és una il·lusió que es considera real només per un consens social en ignorar l'evidència.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ARGELAGUET, J. (1998). *El procés d'elaboració de la Llei de política lingüística*. Barcelona: Mediterrània.
- BOURDIEU, P. (1985). *¿Qué significa hablar?: Economía de los intercambios lingüísticos*. Torrejón de Ardoz: Akal, DL.
- (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- (1999a). *Razones prácticas: Sobre la teoría de la acción*. Barcelona: Anagrama.
- (1999b). *Intelectuales, política y poder*. Buenos Aires: Eudeba.
- (2002). *La distinción: Criterio y bases sociales del gusto*. Mèxic: Taurus.

- CARDÚS I ROS, S. (2009). *Tres metàfores per pensar un país amb futur*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció de Filosofia i Ciències Socials.
- ELSTER, J. (1995). *Psicologia política*. Barcelona: Gedisa.
- OFFE, C. (1990). *Contradicciones en el estado del bienestar*. Madrid: Alianza.
- PERELMAN, C.; OLBRECHTS-TYTECA, L. (1989). *Tratado de la argumentación: La nueva retórica*. Madrid: Gredos, DL. [Original, 1958]
- SOLÀ, J. (2009a). *Plantem cara: Defensa de la llengua, defensa de la terra*. Barcelona: La Magrana.
- (2009b). «La paraula». *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya* [en línia]. DSPC-P 087/08. Sessió 59.1, ordinària (1 juliol). <<https://www.parlament.cat/document/dspcp/57673.pdf>>. [Consulta: 6 febrer 2018]. [Discurs al Parlament de Catalunya]
- TERRICABRAS, J. M. (2003). «El mite de la llibertat d'elecció de la llengua». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 17, p. 179-184.

TEXTOS EDITORIALS (CORPUS D'ANÀLISI)

- E1 *Avui* (7 abril 1983), «La llei del català».
- E2 *El País* (7 abril 1983), «Una normativa que intenta equiparar el catalán al castellano».
- E3 *La Vanguardia* (9 abril 1983), «La ley del catalán».
- E4 *El Periódico* (23 abril 1983), «Sant Jordi».
- E5 *El Periódico* (21 juliol 1983), «Un conflicto evitable».
- E6 *Avui* (21 juliol 1983), «El mal somni ja és realitat».
- E7 *El País* (23 juliol 1983), «Una impugnación gratuita».
- E8 *El País* (26 juny 1986), «La batalla de las lenguas».
- E9 *Avui* (27 juny 1986), «Contra la decisió del Parlament».
- E10 *El Periódico* (28 juny 1986), «La ley sigue siendo la ley».
- E11 *La Vanguardia* (24 desembre 1994), «La lengua: absuelta».
- E12 *El Periódico* (24 desembre 1994), «Una sentencia sensata».
- E13 *Avui* (24 desembre 1994), «La ratificació d'un pacte».
- E14 *El País* (24 desembre 1994), «En favor del bilingüismo».
- E15 *El Mundo* (24 desembre 1994), «Ley de Normalización Lingüística: las aguas vuelven a su cauce».
- E16 *ABC* (24 desembre 1994), «TC: Luces y sombras».
- E17 *El Periódico* (9 febrer 1997), «La segunda ley del catalán».
- E18 *Avui* (10 febrer 1997), «La nova llei del català».
- E19 *ABC* (20 febrer 1997), «La ley del catalán».
- E20 *La Vanguardia* (23 febrer 1997), «Lengua y convivencia».
- E21 *El País* (24 febrer 1997), «Ley de lenguas».
- E22 *La Vanguardia* (20 abril 1997), «El debate de la lengua».
- E23 *El Periódico* (20 abril 1997), «El impulso que necesita el catalán».
- E24 *Avui* (21 abril 1997), «Convivència».
- E25 *ABC* (13 maig 1997), «Bilingüismo».
- E26 *ABC* (23 maig 1997), «Lengua y comercio».

- E27 *El País* (19 juliol 1997), «Lenguas en libertad».
- E28 *La Vanguardia* (29 setembre 1997), «Paz lingüística».
- E29 *El Periódico* (30 setembre 1997), «La ley del catalán: estímulo o presión».
- E30 *Avui* (30 setembre 1997), «Consens lingüístic».
- E31 *El Mundo*, (8 octubre 1997), «En català, si us plau».
- E32 *El País* (9 octubre 1997), «Ni cuotas ni sanciones».
- E33 *El Mundo*, «Cataluña» (15 novembre 1997), «Una ley innecesaria: una mala ley».
- E34 *Avui* (30 desembre 1997), «La llei i els reglaments».
- E35 *El Mundo*, «Cataluña» (30 desembre 1997), «Un dislate del esencialismo catalán».
- E36 *El Periódico* (31 desembre 1997), «Núvols negres per la Llei del català».
- E37 *El País* (31 desembre 1997), «Ley sin consenso».
- E38 *ABC* (31 desembre 1997), «¿Igualdad plena?».
- E39 *La Vanguardia* (3 gener 1998), «La ley del catalán».
- E40 *El Mundo* (8 gener 2006), «Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria».
- E41 *El País* (12 gener 2006), «Lo último de Hernando».
- E42 *La Vanguardia* (13 gener 2006), «Una lengua española».
- E43 *Avui* (13 gener 2006), «Serial anticatalà: ara, la llengua».
- E44 *ABC* (31 gener 2006), «El Estatut y la disuasión lingüística».
- E45 *El Mundo* (2 febrer 2006), «Castellano por vía judicial».
- E46 *El Periódico* (3 febrer 2006), «La llengua i l'ensenyament».
- E47 *La Vanguardia* (12 febrer 2006), «Lenguas de España».
- E48 *El Periódico* (15 febrer 2006), «Mariano Rajoy i el català».
- E49 *Avui* (16 febrer 2006), «Sempre les mateixes mentides».
- E50 *ABC* (16 febrer 2006), «El modelo social del Estatut».
- E51 *El Mundo* (27 febrer 2006), «Apoyemos la enmienda 6.1».
- E52 *El Mundo* (10 març 2006), «Una claudicación del PSOE que no tiene vuelta atrás».
- E53 *La Vanguardia* (29 juny 2010), «Que hablen las urnas».
- E54 *El Periódico* (29 juny 2010), «Lo pactado obliga».
- E55 *Avui* (29 juny 2010), «De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma».
- E56 *El País* (29 juny 2010), «Aval al Estatut».
- E57 *El Mundo* (29 juny 2010), «Una gran chapuza jurídica que debilita a España».
- E58 *ABC* (29 juny 2010), «Zapatero, ante su último fracaso».